4.9.2024

Finanssineuvos Antto Korhonen

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen tavoitteiden toteutumisen seuranta (K 2/2024 vp Hallituksen vuosikertomus 2023, HaV 6.9.2024 klo 11.15)

Eduskunnan vastauksessa hallituksen esitykseen sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistukseen liittyvän rahoituslainsäädännön muuttamiseksi (HE 68/2022 vp - EV 102/2022 vp) todetaan, että:

”Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin merellisen öljyntorjunnan rahoituksen turvaamiseksi”

”Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että sosiaali- ja terveyshuollon ja pelastustoimen uudistuksen tavoitteiden toteutumista seurataan pitkäjänteisesti ja havainnoista raportoidaan säännöllisesti.”

Hyvinvointialueiden rahoitus

Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 10 §:n mukaan hyvinvointialueiden valtion rahoituksen taso korjataan kahden vuoden viiveellä vastaamaan toteutuneita kustannuksia. Jälkikäteistarkistus varmistaa, että valtion rahoitus ei pääse erkanemaan lakisääteisten palveluiden järjestämisestä toteutuneesta kustannuskehityksestä. Jälkikäteistarkistuksen perusteella tehtävä rahoituksen tason muutos kohdentuu hyvinvointialueille rahoituksen laskennallisten määräytymistekijöiden mukaisesti. Laskennalliset määräytymistekijät kuvaavat aluekohtaisia kustannuksia selittäviä tarve- ja olosuhdetekijöitä mahdollisimman kattavasti.

Jos hyvinvointialueiden rahoitus ei riitä öljyntorjunnan tehtäviin, näkyy kyseinen rahoitusvaje kahden vuoden viiveellä korjauksena koko maan rahoituksen tasossa. Valtion rahoitus hyvinvointialueille on yleiskatteista. Jos aikaisemmin avustuksin rahoitettua toimintaa ei jatkossa rahoiteta avustuksin, nettokustannusten lisäys näkyy koko maan tasolla tehtävässä rahoituksen jälkikäteistarkistuksessa. Tämä rahoitus jakaantuu alueille rahoitusmallin mukaisin osuuksin. Hyvinvointialueiden käyttötalouden rahoituksen riittävyys on joka tapauksessa turvattu nykyisen lainsäädännön puitteissa, alueilla on mahdollisuus hakea lisärahoitusta valtiolta. Valtiovarainministeriö seuraa hyvinvointialueiden talouden kehitystä ja rahoituksen riit-

Valtiovarainministeriö
Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
PL 28, 00023 Valtioneuvosto

puh. 0295 16001 (vaihde)
kirjaamo.vm@gov.fi
www.vm.fi
Y-tunnus 0245439-9

Finansministeriet
Snellmansgatan 1 A, Helsingfors
PB 28, 00023 Statsrådet

tfn 0295 16001 (växel)
registratorskontoret.fm@gov.fi
www.finansministeriet.fi
FO-nummer 0245439-9

tävyyttä säännöllisesti. Lakisääteisten tehtävien rahoitus tulee olla joka tapauksessa riittävää – tarvittaessa hyvinvointialueiden tulee myös kohdistaa resursseja aan paremmin tuottavuushyötyjen aikaansaamiseksi.

Hallitusohjelman vaikutukset

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa mainittujen, hyvinvointialueiden rahoituslakiin liittyvien muutosten valmistelua varten on asetettu syksyllä 2023 virkamiesvalmisteluryhmä ja lisäksi tammikuussa 2024 hyvinvointialueiden edustajista koostuva kuuden henkilön neuvonantajaryhmä. Lakimuutokset tehdään vaiheittain, joista ensimmäinen (HE 70/2024 vp) annettiin eduskunnalle 13.6.2024, sisältäen mm. jälkikäteistarkistuksen omavastuuosuuden alueille. Toisen vaiheen esityksen valmistelu on käynnissä virkamiesvalmisteluryhmässä. Tähän esitykseen on tarkoitus sisältyä rahoituksen tarvetekijöitä ja olosuhdetekijöitä sekä hyte-kerrointa koskevat muutokset ja siirtymätasausten tarkastelu. Lakiesitys on tarkoitus antaa eduskuntaan keväällä 2025 nk. kiireellisenä esityksenä siten, että lakimuutokset tulisivat voimaan v. 2026. Kolmannen vaiheen lakiesitys sisältäisi kustannusten kasvun hillinnän tavoitteiden mukaiset säästötoimenpiteet hallitusohjelman liitteen B toimeenpanemiseksi. Esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle keväällä 2026 siten, että lakimuutokset astuisivat voimaan v. 2027.

Hyvinvointialueiden ohjaus

Sosiaali- ja terveyspalveluja sekä pelastustoimea koskevan uudistuksen tavoitteiden toteutumista seurataan monipuolisesti ja pitkäjänteisesti. Keskeinen väline tavoitteiden toteutumisen tukemiseen ja seurantaan on sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämiseen sekä hyvinvointialueiden taloudenhoitoon liittyvä kansallinen ohjaus.

Hyvinvointialueiden ohjauksen yhteinen tietopohja muodostuu hyvinvointialueen väestöä, taloutta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämistä koskevista tiedoista.

Hyvinvointialue laatii vuosittain selvityksen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon ja talouden tilasta sekä selvityksen hyvinvointialueen pelastustoimen palveluiden toteutumisesta ja talouden tilasta. Valvira ja aluehallintovirastot laativat valvonnan yhteydessä saatujen tietojen perusteella selvityksen sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaisesta toteutumisesta hyvinvointialueilla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos valmistelee edellä mainittuja selvityksiä hyödyntäen valtakunnallisesti, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueittain ja hyvinvointialueittain vuosittain asiantuntija-arvion väestön hyvinvoinnin ja terveyden sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tilasta. Aluehallintovirasto valmistelee alueellaan pelastustoimen palvelutason ja rahoituksen tason riittävyyden arvioimiseksi hyvinvointialueittain

vuosittain asiantuntija-arvion. Aluehallintovirastojen pelastustoimen asiantuntija-arvioista kootaan valtakunnallinen asiantuntija-arvio.

Sosiaali- ja terveysministeriö laatii vuosittain valtakunnallisen selvityksen, jossa arvioidaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaista toteutumista ja rahoituksen tason riittävyyttä. Sisäministeriö laatii vuosittain valtakunnallisen selvityksen, jossa arvioidaan pelastustoimen palvelujen toteutumista ja rahoituksen tason riittävyyttä.

Hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyttä niiden tehtävien hoitamiseen kokonaisuutena ja hyvinvointialueittain (rahoitusperiaate) arvioidaan julkisen talouden suunnitelmassa. Lisäksi suunnitelmassa käsitellään hyvinvointialueiden tehtäviä ja velvoitteita, taloutta sekä valtion hyvinvointialuetalouteen liittyviä taloudellisia vastuita. Julkisen talouden suunnitelma ohjaa ministeriöitä niiden valmistellessa hyvinvointialuetta koskevaa lainsäädäntöä ja ohjausta.

Hallitusohjelman vaikutukset

Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti hyvinvointialueiden ohjauksen yhteensovittaminen on säädetty valtiovarainministeriön tehtäväksi 1.8.2024 lukien. Hallitusohjelman mukaan valtiovarainministeriön johdolla STM, SM ja VM sekä muut viranomaiset seuraavat ja arvioivat hyvinvointialueiden toiminnan vaikuttavuutta, taloudellisuutta ja tuloksellisuutta. Eri ministeriöiden päällekkäiset hyvinvointialueiden toimintaan ja talouden ohjaukseen liittyvät lakisääteiset välineet (muun muassa neuvottelukunnat, neuvottelut ja valtakunnalliset tavoitteet) yhdistetään. Lakisääteisiä neuvottelumenettelyitä selkiytetään ja neuvotteluille määritellään nykyistä selkeämmät tavoitteet. Tietojohtamisen eteneminen varmistetaan ja kokonaisuuden johtaminen varmistetaan ja vastuutetaan ministeriötasolla.

Valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö neuvottelevat vuosittain hyvinvointialueiden kanssa niiden järjestämisvastuulle kuuluvan sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluiden järjestämistehtävän toteutumisesta. Neuvotteluista laaditaan asiakirja, joka julkaistaan julkisessa tietoverkossa. Seuraavat neuvottelut alueiden kanssa järjestetään syksyllä 2024.

Muut seurantaan liittyvät asiat

Kesäkuussa 2024 on valmistunut sosiaali- ja terveysministeriön tilaama sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuksen ulkoinen arviointi. Arvioinnin tavoitteena oli tuottaa ulkopuolinen ja riippumaton arvio uudistuksen lainsäädäntöprosessin ja kansallisen toimeenpanon tuen onnistumisesta.

Myös Valtiontalouden tarkastusvirasto on käynnistänyt tarkastuksen, johon liittyy sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen arviointiin. Vaalikauden ylittävään valmisteluun liittyvän tarkastuksen tavoitteena on arvioida esimerkkitapausten kautta, onko hallitus- ja vaalikaudet ylittävälle valmistelulle luotu

onnistumista tukevat puitteet. Yhtenä esimerkkinä tarkastuksessa on sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus.